

Mei 2021

Reactie Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann (VVR) op de notitie *Aanpak van psychisch geweld en oriëntatie op een strafrechtelijke bepaling tegen psychisch geweld*

Inleiding

Enige tijd gelezen is de notitie ‘Aanpak van psychisch geweld en oriëntatie op een strafrechtelijke bepaling tegen psychisch geweld’¹ ter advies aan de Vereniging voor Vrouw en Recht Clara Wichmann (VVR) aangeboden. De VVR heeft deze notitie besproken in haar werkgroep Geweld tegen Vrouwen en daarna de volgende reactie opgesteld.

De VVR deelt de mening van de opstellers van de notitie dat psychisch geweld een onderbelicht maar ernstig probleem is. Psychisch geweld gaat in veel gevallen vooraf aan en/of samen met fysiek geweld tegen vrouwen. In bijna alle gevallen van femicide was er sprake van psychisch geweld. Er is daarom veel te zeggen voor het strafbaar stellen van psychisch geweld. Het is belangrijk voor de bewustwording over dit probleem en het stellen van duidelijke normen over psychisch geweld kan bijdragen aan de aanpak van wat ook wel ‘intieme terreur’ wordt genoemd.

Er kleven echter ook grote risico’s aan een specifieke strafbaarstelling van deze vorm van relationeel geweld. In deze reactie wordt ingegaan op de kansen en de risico’s van strafbaarstelling van psychisch geweld.

Definitie van psychisch geweld

De VVR wijst er in de eerste plaats op dat de werkdefinitie van psychisch geweld die in de nota wordt gehanteerd problematisch is. De werkdefinitie is tautologisch: er wordt gesproken over ‘wederrechtelijke handelingen en omissies’ om te concluderen dat psychisch geweld wederrechtelijk is en dus strafbaar moet zijn. Dat helpt de discussie niet verder.

De VVR vindt het voorts onwenselijk om een definitie te hanteren die aansluit bij de definitie die wordt gebruikt met betrekking tot kindermishandeling. Geweld tegen vrouwen en kindermishandeling zijn heel verschillende fenomenen en dienen niet in dezelfde termen besproken te worden. Kinderen zijn per definitie van hun ouders afhankelijk; partners niet, althans niet op dezelfde manier als kinderen van hun ouders. Het is belangrijk om in de discussie over psychisch geweld deze vormen van geweld uit elkaar te houden.

Verder wordt de omschrijving van psychisch geweld in de notitie ervaren als vaag en te veel omvattend. De VVR is van mening dat een strafbaarstelling van psychisch geweld alleen

¹ Consultatienota van de leden Bergkamp, Özütok en Van den Hul over de aanpak van psychisch geweld en oriëntatie op een strafrechtelijke bepaling tegen psychisch geweld, <https://d66.nl/wp-content/uploads/2020/11/20201125-Consultatienota-over-de-aanpak-van-psychisch-geweld-en-orie%CC%88ntatie-op-een-strafrechtelijke-bepaling-tegen-psychisch-geweld.pdf>.

zinvol is als de gedragingen die strafbaar zijn concreet en objectiveerbaar kunnen worden omschreven. De VVR wijst in dit verband op de Engelse strafbaarstelling van ‘coercive control’. ‘Coercive control’ is een term voor dwingend en controlerend gedrag van de ene partner naar de andere. De meest gebruikte Nederlandse vertaling is ‘dwingende controle’. Dit heeft een kleinere reikwijdte dan de term psychisch geweld, maar dat ziet de VVR eerder als een voordeel dan als een nadeel. Het gaat om concreet, herkenbaar gedrag, dat in zaken van relationeel geweld vaak goed zichtbaar te maken is.

De VVR is van mening dat het beter zou zijn om ‘coercive control’ (dwingende controle) als richtsnoer te nemen voor een mogelijke Nederlandse strafbaarstelling voor deze vorm van gedrag dan de term psychisch geweld.

Risico van vage omschrijving van psychisch geweld

De VVR wijst erop dat het hanteren van een vage definitie van psychisch geweld risico’s voor slachtoffers van partnergeweld met zich meebrengt, als het inderdaad tot een strafbaarstelling komt. Daders van fysiek geweld kunnen daarmee gemakkelijk manipuleren: het legitimeert de bekende ‘maar zij haalde mij het bloed onder de nagels vandaan’-reactie van de geweldpleger. Dit is voor de VVR een grote zorg: dat fysiek geweld door de dader wordt goedgepraat met een beroep op vermeend psychisch geweld door het slachtoffer. Het hanteren van een concrete en objectiveerbare omschrijving van het wederrechtelijke gedrag kan dit risico ondervangen.

Is een aparte strafbaarstelling noodzakelijk?

De VVR vraagt zich af een aparte strafbaarstelling noodzakelijk is. Veel van het concrete gedrag dat onder de term psychisch geweld valt, valt te scharen onder reeds bestaande strafrechtelijke categorieën (mishandeling, bedreiging, belaging). De VVR stelt de vraag of het zinvol is om een extra categorie toe te voegen, als er met de huidige strafrechtelijke mogelijkheden in de praktijk weinig wordt gedaan. De VVR heeft de indruk dat de opstellers van de notitie het huidige optreden van de politie niet juist inschatten. Zij lijken niet te beseffen dat de politie regelmatig gedragingen die nu al als bedreiging of mishandeling zijn te kwalificeren, wegzet als ‘een ruzie’ of ‘een privé-kwestie’. Dit is een groot probleem in de aanpak van geweld tegen vrouwen; een extra strafbaarstelling lost dat probleem niet op. Het is misschien beter om de vraag te stellen: wat gaat er mis in de praktijk? Waarom wordt veel strafbaar gedrag niet vervolgd?

Als er toch wordt gekozen voor een nieuwe strafbaarstelling, dan moet deze gepaard gaan met goed flankerend beleid om ervoor te zorgen dat er ook wat wordt gedaan met het apart strafbaar stellen van psychisch geweld. Anders is een dergelijke nieuwe wet niets meer dan ‘window dressing’.

De VVR ziet, als er wordt gekozen voor een aparte strafbaarstelling, het meeste in een strafbaarstelling van dwingende controle, gebaseerd op ‘coercive control’ zoals de Engelse wet dit omschrijft. Omdat dit gedrag samenhangt met geweld van mannen tegen vrouwen zou dit het beste een onderdeel van de categorie mishandeling kunnen zijn.

Voordelen van strafbaarstelling

Wanneer wordt gekozen voor een strafbaarstelling van het Nederlandse equivalent van het Engelse ‘coercive control’ kan dat een belangrijke normatieve en educatieve werking hebben. Dit gedrag is zichtbaar in bijna alle zaken die uitmonden in femicide: eerdere herkenning van dit gedrag kan een bijdrage leveren aan het voorkomen van deze meest ernstige vorm van

geweld tegen vrouwen. Op dit moment wordt dwingend en controlerend gedrag van een (ex-) partner zelden serieus genomen door de politie en soms ook niet door de hulpverlening: strafbaarstelling van dit soort gedrag kan helpen om dit te veranderen. Bovendien is strafbaarstelling een signaal dat we als samenleving dit gedrag niet accepteren en tolereren.